

Практична упутства

Како да се помогнемо у што бољем обезбјеђењу сточне хране у овој години

ПРЕМА начелима науке о исхрани домаћих животиња и схватањима савремене генетике, све добре расе и сојеви домаћих животиња створене су и стварају се уз услове добре исхране и одговарајуће зоотехнике. Напредна пољопривредна пракса ово потврђује и доказује да правилна исхрана врши најважнији и одлучујући утицај на правилан развој, продуктивност и очување здравља домаћих животиња и, обратно, да слабо храњена стока, тј. која се не храни према њеним стварним физиолошким потребама, заостаје у порасту, кржљави, малих је економских својстава, неотпорна је и лако подлеже разним обољењима.

Све земље са напредним сточарством прије сваког рада на унапређењу сточарства постарале су се да побољшају исхрану домаће стоке производњом довољних количина здраве и квалитетне сточне хране, а тек после тога побринуле су се за побољшање расе путем селекције, набавке приплодних грла и другим зоотехничким мјерама. Према томе, да би наша стока била здрава и од ње имали што више користи, треба, прије свега, да се побринемо за производњу ваљане сточне хране у довољној количини. Дакле кључ цијелог рада на унапређењу сточарства лежи у првом реду у довољној количини квалитетне сточне хране, тј. крмној бази, без које ће бити узалудна сва друга настојања ако се ово питање не ријеша како треба.

Каква је наша крмна база, тј. каква је и колика производња сточне хране у нашој Републици, видјећемо из статистичких податка који ће нам пружити најбољу слику о томе. Тако, од укупне пољопривредне површине на оранице и баште отпада око 11%, на ливаде 17% и на пашњаке око 70%. Од ораничне површине на жита отпада око 70%, а на биљке за сточну храну 3% или, од укупне пољопривредне површине, 0,3%. Из предњег прегледа се види да се код нас налази доста велика површина под природним ливадама и пашњацима и да су то уједно главни извори како зелене хране тако и за добијање сијена. Мање-више редовна је појава да наша стока улази у зиму са доста добром кондицијом, изузев у сушним годинама, што је доказ да

има доста љетне паше. Међутим, редовна је појава да стока из зиме излази врло мршава, то значи да производња сијена, и поред тако великих правних површина, далеко изостаје из стварних потреба за прехрану стоке преко зиме. То долази отуда што су наше травне површине запуштене те су приноси са њих врло мали и сијено лошег квалитета. Поред тога, један велики дио ових површина које се налазе у јужном дијелу Републике веома су слабе и сачињавају најчешће голи крш, између којег се ту и тамо налази оскудни и слаби травни покривач који се преко љета осуши, тако да стока од оваквих пашњака има врло мале користи. Најчешће ови пашњаци претстављају планишта по којима стока тумара гладна и жедна.

Због теренске конфигурације, неповољних климатских и земљишних услова, стварних пашњака за љетњу пашу овдје је врло мало и ливада за производњу сијена. Ради тога, овдје је исхрана стоке врло слаба, љети оскудна паша и брст а зими лисник и брст. Насупрот јужном дијелу добрих алпских пашњака и сјенокоса, налази се у сјеверном дијелу Републике по планинама Дурмитора, Сињајевине, Бјеласице, Чакора, Комовима, Војника и другим планинама, гдје преко љета има воденог талога, па је вегетација трава бујна и стока има доста зелене хране преко цијелог љета. Међутим, ни овдје травњаци не дају потребне количине сијена за зимски период јер доста велике површине сјенокосних ливада остају непокошене због теренске неприступачности, јер су травне површине запуштене, јер се неправилно и нерационално искоришћавају, и јер се уопште ништа не ради на њиховом побољшању. Ради тога њихова је продуктивност ниска тј. дају мало сточне хране и слабог квалитета за зимску исхрану стоке, због чега је и овдје стока зависна од шуме, како у облику паше тако и лисника и брста, нарочито у сушним годинама када је трава на пашњацима ниског пораста и кад сијено слабо роди.

Погледамо ли начин искоришћавања наших ограничених површина, одмах нам пада у очи заосталост ратарске производње, с обзиром да се житарице гаје на доста великој површини (70%) док сточно биље заузима површину од само 3%. Из овога видимо да је главни материјал којег пружају наше орнице за исхрану стоке претстављен у кабастој-волуминозној храни: слами, пљеви и кукурузовини.

Из свега напријед изложеног можемо извести закључак да преко љета на планинским пашњацима има доста зелене хране за исхрану стоке, да је исхрана наше стоке и у нормалним годинама константно врло слаба, неуједначена и недовољна у току зимског периода, да је храна поред тога лошег квалитета и мале биолошке вриједности, што се најбоље може оцијенити по закржљалој и мршавај стоци у прољеће.

По једном прорачуну дефицит у сточној храни у нормалним годинама на нашим травњацима и њивама износи за јужно подручје око 60%, а за сјеверно подручје Републике око 25—30%. Овако мала разлика у дефициту сточне хране између једног и другог подручја долази отуда, што стока у јужном дијелу проведе на пашњацима 8—9 мјесеци, без обзира какви су то пашњаци.

Због великих недостатака у сточној храни у току зимског периода рачуна се да стока изгуби од своје тежине преко 20 и више процената, од чега одгајивачи и цијела друштвена заједница трпе велике штете. Поред тога честе сушне године страховито погоршавају и онако лошу зимску исхрану стоке. У тим годинама наша стока формално гладује и бори се само за голи живот да би на крају крајева изашла из зиме јако измршављена и ослабљена.

Нашу пољопривреду прате честе сушне године, тако да и ове године имамо прољеће са изразито сушним карактером. Сушно прољеће, захватило је велики дио наше Републике, нарочито јужне предјеле који сачињавају срезови: Бококторски, Барски, Цетињски, Титоградски и највећи дио Среза никшићког и проузроковала велику неродицу сијена на травним површинама. Може се рачунати, с обзиром на јачину суше, да су приноси на травњацима подбацили у односу на нормалну годину 70%, а на појединим мјестима приноси су тако слаби да се рад око косидбе ливада једва исплати. Исто тако доспа је подбацила и производња њивске сточне хране. Рана прољетна суша проузроковала је да се млада и њежна трава на пашњацима сасушила тако да су пашњаци у приносу потпуно подбацили а на доста мјеста, такорећи, изгорели. Стока на тим пашњацима не може да се напасе па се са паше враћа гладна у шталу. Због суше у Јужним крајевима постоји огромни дефицит у основној сточној храни — сијену. С обзиром на овакву ситуацију искрсава већ сада проблем исхрана стоке у љетњем периоду, а да и не говоримо колико се тај проблем оштро поставља за обезбјеђење стоке у зимском периоду. Из ових разлога, а да би се сточни фонд што више сачувао од клања, нарочито приплодна прла и подмладак, указаћемо на неке могућности о којима треба повести рачуна да бисмо са што већом резервом сточне хране ушли у зиму и тако омогућили што бољу исхрану стоке у том периоду.

Да би се могле добити што веће количине сијена, било би потребно да се организује довољан број радне снаге како би се све планинске ливаде и косанице сјеверног подручја могле покосити. Како вријеме косидбе знатно утиче на квалитет сијена, то би као мјерило почетка косидбе имало да служи почетак цвијетања трава, а најкасније када највећи број трава на дотичном травњаку буде у цвијету. По извршеној косидби сијена

било би потребно омогућити да се евентуални вишкови на вријеме пребаче у јужне крајеве.

Стоку из јужних крајева због оскудне љетне испаше требало би пребацити на пашу на планинске пашњаке, гдје би имала уз препонски начин искоришћавања остати дуже времена, докле год то дозволе временске прилике, а да се врати послје јесењих киша када трава израсте. На тај начин постићи ће се да наша стока уђе у зиму са доста добром кондицијом што ће увелико допринијети уштедма резервне сточне хране за зимски период.

Треба одмах по жетви стрних жита, док су још снопови на њиви, извршити заоравање стрништа, јер се са закашњењем ове радње повећају губици земљишне влаге. На оваквим и другим расположивим површинама треба одмах по првој киши извршити сјетву пострних усјева. У обзир долазе они усјеви који су отпорни према суши као што су: сирак, кукуруз на сачму, суданска трава, мухар, просо, хељда, репа утарњача и др. Ове биљке, кад преко љета има кише или кад љето није сасвим сушно, могу дати велике количине до 70 мц по ха добре сточне хране.

Треба такође обезбиједити што већу производњу сточне хране рано с прољећа за идућу годину када наступа најкритичнији период у исхрани стоке, с обзиром да су зимске залихе сточне хране у то вријеме обично исцрпљене. У ту сврху потребно је да се за рану јесењу сјетву набави сјеме пићних биљака, као што су: озима грахорица и озими сточни грашак и да се посију у смјеси са житарицама (раж) још у септембру мјесецу. Сјетва се може вршити омашке или сијалицом, а за сјетву је потребно око 120 кг. грахорице и око 40 кг. ражи а грашка око 160 и ражи око 50 кг. Ове културе дају у прољеће прву и најранију сточну храну а приноси се крећу до 50 мц сијена по хектару.

Као и сваке године тако и ове треба приступити спремању лисника. Ове године лисника треба спремити далеко више, јер он треба да одигра најважнију улогу у исхрани наше стоке преко зиме. Ради тога његовом спремању треба поклонити пуну пажњу и бригу. Добро спремљени лисник раван је по хранљивој вриједности просјечно средњем сијену. Лисник се спрема од разних дрвећа и жбуња, а сматра се да је најбољи лисник од тополе, па затим по реду долазе: липа, јасен, бријест, багрем, врба, љеска, храст и буква. Поред наведеног дрвећа у извјесним крајевима наш народ спрема лисник од зановети и руја.

Треба напоменути иако код нашег народа постоји дугогодишње искуство и традиција у спремању лисника, да је хранљива вриједност лисника много већа што је лишће млађе. Зато лисник треба брати у мјесецу јулу или најдаље до прве половине августа. Поред тога показало се да лисник треба кресати по-

слије подне с обзиром да се храна преко дана ствара и нагомилава у лист, па је његова вриједност тада много већа.

Наше шуме ове године, па и оне најслабије крашке шикаре треба да одиграју важну улогу у исхрани стоке. Ради тога надлежна шумска газдинства треба да донесу одобрење за сјечу лисника и пруже потребна стручна упутства око правилне сјече ове тако важне сточне хране у овој сушној години.

Међутим, досадашња искуства нерационалне сјече лисника захтијевају да се кресање обавезно проводи по стручним упутствима шумарских органа, како би се шумама начинило што мање штете. У овоме је неопходно потребна пуна помоћ народних одбора и пољопривредних стручњака.

И друга кабаста храна, као што су слама, пљева и кукурузовина, потребно је да се правилно и на вријеме прикупе и што боље сачувају за зимску исхрану стоке. Нарочито је потребно да се кукурузна паша, с обзиром на доста велике површине које се засијавају под кукурузом, на вријеме покоси и правилно спреми како би имала што већу хранљиву вриједност. Она треба уз лисник да одигра врло важну улогу у току зимског периода исхране стоке. Користити треба и све друге изворе као што је лишће од винове лозе, комина од грожђа и воћа. Нарочито може доста да се добије комина од маслина у нашим приморским срезovima. Маслинова комина има велику хранљиву вриједност, па је потребно да се о истој поведе што више рачуна за правилно конзервисање.

Може добро да послужи за исхрану стоке цима од кромпира, само је треба на вријеме покосити и правилно осушити. Цима се коси за ову сврху непосредно пред вађење кромпира, и затим суши. Овако спремљена кромпирова цима приближна је по хранљивој вриједности обичном сијену.

Шевар и трску у подручју Скадарског Језера, као и на другим мочварним мјестима, гдје ове културе расту, треба на вријеме покосити, осушити и користити за зимску исхрану стоке. Поред тога на поменутом Језеру могу се ујесен прикупити доста лијепе количине касороња, како народ зове ову културу и врло корисно употријебити за исхрану стоке, нарочито за исхрану свиња.

Велику улогу у исхрани наше стоке треба да одигра концентрована храна у облику: мекиња, сувих резанаца шећерне репе, разне врсте уљаних погача и др.

Да би се груба кабаста храна (слама, кукурузна паша и др) што боље искористила и њена хранљива вриједност подигла, било би потребно да се набави довољан број сјечкалица за сјечкање ове хране.

Ситуација у којој се налазимо у погледу сточне хране налаже нам да брижљиво прикупимо све оно што може бити од

користи за исхрану стоке. Такорећи, треба да прикупимо сваку сламку и лист и спроведемо највећу штедњу. Прије зиме треба да сва грла појединачно прегледамо и у односу на зимске залихе сточне хране, сва стара, слаба, мршава, болесна грла која изгледа да ће тешко презимити и од којих се очекује мала корист, продати.

Спровођењем у живот ових неколико датих смјерница, можемо доста допринијети у отклањању великих тешкоћа око зимске исхране стоке у овој години и тако сачувати наш сточни фонд од неизбјежних губитака.

Инж. Видо ЂАКОНОВИЋ

Сушење дувана у условима производње у Црној Гори

ПОСЉЕДЊИХ година производњу дувана у Црној Гори карактерише њено знатно проширење у реонима гдје је дуван од давнина одомаћен као култура, као и осавјање нових реона — Бијелог Поља, Никшића и Ивантрада.

Непознавање правилног начина сушења, карактеристично за нове рејоне као и за Грбаљ, дјелимично Крајину и Улцињ, и недостатак уређаја за сушење — рамова и зграда — сушница уопште озбиљна су кочница даљем проширењу производње дувана и побољшању његовог квалитета.

Квалитет дуванског листа зависи од његовог хемиског састава, врсте, количине и процента појединих органских материја које се налазе у осушеном листу, спремном за фабрикацију. Приликом пушења ствара се смјеша продуката сагоријевања тих материја која директно утиче на пушачке особине. Ферментисан дуван знатно се разликује од зеленог, како по физичким тако и по хемиским особинама. Ове промјене настају измјеном материја у дуванском листу, и то после бербе, за вријеме сушења — штаве и ферментације. Зато обраду дувана треба подесити тако да се њоме регулише правилна измјена хемиских и физичких особина ради добијања квалитетног дувана. При томе сушење-штава игра најважнију улогу у низу процеса обраде од бербе до фабрикације.

Дувански лист беремо у његовој техничкој зрелости, нажућивање листа знак је завршетка штаве, а када главни нерв постане крт услед губитка воде онда је завршено сушење.

Знаци зрења су: боја листа прелази из зелене у жуто-зелену или блиједожуту. Угао припоја постаје већи и лист се лако бере. Врх листа се савија на доле и почиње да жути као и ивице. По површини почиње да „брока“, добија жуте пјеге. Ови

се знаци посматрају рано изјутра. Недозрео обран лист тешко ферментише и склон је буђању. Ако пак закаснимо са бербом и дозволимо прелазак материја из листова доњих инсерција у горње, онда ће такав лист бити празан, шушњава и имаће слабу фабрикациону вриједност.

Обрано дуванско лишће треба искласирати према величини, инсерцији, степену оштећена и зрелости и низати га према томе на посебним низама.

Послије овога приступа се његовом сушењу.

У зависности од типа дувана, климатских услова и др. постоји више начина сушења дувана.

- 1) Сушење на сунцу
- 2) Сушење на ваздуху
- 3) Сушење на топлом ваздуху
- 4) Сушење на ватри

Први начин сушења на сунцу најраспрострањенији је у свијету. Тако се суше оријенталски ситнолисни дувани и кабадуци. У Југославији се суше на тај начин сви дувани сем војвђанских. Исушивање се врши директно на сунцу.

Други начин сушења примјењује се за цигарне дуване, а код нас у Војводини састоји се у сушењу дувана у хладу, тј. у просторијама-сушницама гдје је омогућено струјање ваздуха.

Трећи начин сушења примјењује се за такозване Виржинијске дуване гдје се штава и исушивање врше у специјалним сушницама путем загријаног ваздуха који зрачи из лимених чункова проведених по дну сушнице.

Четврти начин се примјењује за слабо квалитетне дуване. Састоји се у томе што се дуван суши директно на ватри и диму.

С обзиром на климатске услове и тип дувана који се гаје у Црној Гори, дувани се суше на сунцу. Поред овога врше се пробна сушења Виржинијских дувана у двије пробне сушнице са топлим ваздухом у Бијелом Пољу и Мојановићима, Срез титоградски. Ове године у овим сушницама испробаће се и сушење домаћих сорти дувана Равњака и Танче. Овај начин сушења биће од нарочите важности за сјеверне рејоне гдје нема услова за сушење средњих и горњих брања као и ради сушења касног дувана уопште у осталим рејонима. У колико се добију добри резултати, потребно је да се приступи широкој изради сушница оваквог типа од јевтинијег материјала. Оваква сушница може задовољити потребе за површину од 3 ха, капацитет 1000 низа који се осуше за 4,5—5 дана.

Сушење дувана на сунцу. Овај начин сушења као и остали састоји се из двије фазе: штаве и исушивања.

Штава је, уствари, продужетак зрења дуванског листа. Карактеристично је да у току штаве дувански лист путем оксидационих процеса изгуби оне материје које својим присуством

умањују његова квалитативна својства, као на пр: цјелокупан скроб, 60% бјеланчевина, 20% никотина и, на крају, хлорофил послје чега лист добије жуту боју. За правилно одвијање ових процеса потребно је предвидјети да се просторије гдје ће се штавити дуван могу према потреби затварати и провјетравати, те да исте буду заштићене од спољних утицаја влаге и температуре. Најподеснија температура ваздуха за штављење дувана јесте између 20—25° Ц, а релативна влага од 80—85%.

Успјех штаве зависи од уједначености лишћа на низама. Пошто се дуван наниже, низе се унесу у просторију за штаву и окаче на рамове. Тако је омогућена довољна циркулација ваздуха и нема опасности од „знојења“, лијењења и гњечења дувана.

Ако је вријеме кишовито, треба створити што већу циркулацију ваздуха стварањем промаје и одбијањем низа једне од друге, као и растресањем листа. У обрнутом случају, ако је ниска релативна влажност, да би се спријечило брзо исушивање, потребно је поквасити патос или унијети мокра платна да би се овлажила просторија.

Неки гајитељи практикују да штаве дуван на поду или у корпама, и то прије низања. Ово је лош начин који треба избјегавати.

Вријеме трајања штављења различито је и оно зависи од типа дувана, инсерције, зрелости земљишта на коме се гаји итд. Дуже се штави дуван који је произведен на јачим земљиштима или ако је вријеме било кишовито у току вегетације, јер такви дувани имају превише органских материја које треба разложити: То исто важи и за зелено обрани, као и за касни дуван. Но вријеме штављења највише зависи од инсерције. Тако се доња брања штави свега један дан, а како се иде према вршном лишћу, то се вријеме штављења продужава а за овршак може трајати 4 или више дана, зависно од горе поменутих услова. С обзиром да је разлагање хлорофила последњи процес којим се завршава штава, то је, — када врхови и ивице листа добију жуту боју, а цијела плојка зеленожуту боју, — знак да је штава завршена.

Исушивање. Под утицајем сунчеве топлоте после штаве дувански лист подвргава се брзом исушивању чиме се истовремено постиже убијање ћелија и конзервирање дуванског листа до почетка ферментације. Циљ овога је да се у дуванском листу сачува однос материја какав је добијен у току штаве и да се још више учврсти жута боја листа, која је, уствари, једно од главних обиљежја његових квалитативних својстава.

У Доњем Грбљу имамо масовну примјену сушења дувана у хладу. Ово је, по нашем мишљењу, основни узрок зашто Грбальски дуван, који има одличне климатске и земљишне услове за производњу квалитетног дувана, заостаје по боји и по квалитетним особинама од дувана произведених над нашим ре-

номираним рејонима. Ову појаву дјелимично сријећемо у Крајини и Улцињу. Као разлог гајитељи наводе опасност од маестрала који у сезони дува сваког поподнева. Ради тога Дуванска огледна станица у Титограду поставила је демонстративне огледе са сушењем дувана на сунцу у Доњем Грбљу.

Исушивање дувана по плотовима је лош начин којег треба избјегавати.

У херцеговачком подручју распрострањен је начин исушивања дувана на „Серђенима“. Везане низе поставе се на две попречне мотке које су постављене на ногаре-коце. Овај начин је подесан што су нерви листа директно изложени сунцу и што се низе према потреби могу збијати или одбијати једна од друге. Сличан овом начину је такозвани начин сушења на „Срговима“, распрострањен је у Бијелом Пољу с том разликом што се низе, привезане за штап, стављају на зидове кућа.

Ради лакше манипулације, а нарочито уношења и изношења, подесније је исушивање на рамовима. Постоје вертикални, хоризонтални рамови и крстац.

Крстац је економичан рам јер за његову израду потребно је мање дрвене грађе, но овај не одговара за наше крупнолисне дуване с обзиром да се низе налазе у више редова једна изнад друге, те ометају једна другој брзо и равномјерно исушивање.

Вертикални рамови имају својих недостатака у односу на хоризонталне. Више су изложени дејству вјетра, спорије се уносе и износе, сушење се на њима не изводи најправилније јер сунчеви зраци не падају вертикално на низе и они захтијевају да се окрећу према сунцу.

Од свих направа за исушивање дувана по нашем мишљењу, најбољи и најподеснији су хоризонтални рамови, зато их као такве и препоручујемо нашим произвођачима. Код њих је нерв листа директно изложена сунчевим зрацима јер они падају на њега вертикално. Сушење дувана је равномјерно. Да се дуван заштити од вјетра, довољна је заштитна ограда од 1,5 метра висине. У случају невремена лако се уносе и износе по три рама један изнад другог које по два радника лако носе. Димензија ових рамова је 1,50x2 м. Висина ногара 80 см. На 1 рам стане по 10 низа. За једно рало дувана потребно је око 20 оваквих рамова. Сушење дувана у Приморју омета дубање маестрала, а у реону титоградском југозападни вјетар. Ради тога потребан је плац, на коме ће се сушити дуван „Сушек“, оградити заштитним зидом висине 1,50 м. који може бити од различитог материјала обично сувомеђа или, у крајњем случају, да је оплетен од прућа или трске. Простор испод рамова треба насути са пијеском ради боље инсолације.

У случају временских непогода треба обезбиједити смјештајни простор, гдје ће се склањати дуван. Уколико за то нема израђене зграде — сушнице, може послужити свака чиста сува

просторија. Обично за ту сврху наши произвођачи користе куће у којима станују, или стаје. И у једним и у другим просторијама отежано је уношење рамова а просушен дуван изложен је цијепању од стране дјече и уништавања од стоке по шталама. Но како је дуван врло осјетљив на примаме страних мириса уношењем у штале, умјесто пријатног мириса који је својствен нашим дуванима, поприма отужан мирис стајњака што умањује његову пушачку вриједност.

Недостатак уређаја за сушење-рамова, а затим смјештајног простора зграда-сушница један је од основних узрока који омета повећање производње дувана и умањује његов квалитет.

Као важан стимуланс био би да предузећа за обраду дувана, умјесто досадашње награде у новцу, дају гајитељима хоризонталне рамове. Било би потребно омогућити регрес гајитељима за набавку материјала за израду рамова и за подизање сушница. У демонстративне сврхе потребно би било направити неколико узорних сушница са рамовима капацитета за 1—2 рала дувана.

Њега дувана за вријеме исушивања. Послије штаве дуванске низе се износе из сушнице. Када дуван подвргнемо исушивању, у њему треба да се налази мала количина воде, зато се практикује да се дуван, прије него што се изнесе на сунце, држи пола дана напоље у хладу. Првих дана исушивања потребно је низе растрести како би прострујао ваздух између листова и онемогућио задржавање воде која се из њега испарила, а највише из главног нерва. Ово због задржавања влаге између листова која изазива на њима потамњење дуж главног нерва, звано прегорелост, као и подмоченост у виду округлих мрких пјега. Квалитативна вриједност дувана умањује се процентуално према степену оштећења листа од поменутих мана.

За вријеме исушивања дуван треба стално контролисати и држати да буде заклоњен од вјетрова. У случају кише, росе или магле низе се морају уносити да дуван не би потамнио.

Ако смо присиљени због лошег времена, а то бива с јесени, да сушимо дуван у сушницама, односно у кућама, онда треба отварањем врата и прозора омогућити исушивање стварањем промаје. Када главни нерв изгуби воду те постане крт-ломљив, онда је завршено сушење.

Чест је случај да због недостатака рамова морамо склањати са сушења дуван који није потпуно исушен да би уступио мјесто оном који је уштављен. У том случају вјеша се овај дуван под кров или под стреху, углавном на неком промајном мјесту како би му се омогућило потпуно исушивање.

Трајање сушења зависи од више момената који су напријед изложени. Доње лишће се обично суши 4 до 7 дана, а горње 25—30. Када је дуван осушен, склања се са рамова и скупља у петице (по пет низа заједно), и то обично рано изјутра када је

дуван овлажен, како би се сачувао од повреда. Петице дувана смјештају се у сувим просторијама и гдје нема таквих предмета од којих би могао попримити мирис. Нисе не треба да буду сувише близу зидовима да не би од њих попримили влагу. Овако смјештен дуван чека до првих јесењих кишта када се природно овлажи чиме се створи могућност за његову даљу обраду.

Инж. Р. КЛИКОВАЦ

Конзервирање рибарских мрежа

КОНЗЕРВИРАЊЕ рибарских мрежа и осталих алата је неопходно, јер се тиме постиже продужење њиховог вијека трајања.

Узрок пропадања рибарских мрежа је њихово трулење које је проузроковано углавном од гљивица и бактерија. Ови се микроорганизми под повољним условима влаге и топлоте интензивно развијају, разлажући целулозу биљног влакна од којег је мрежа израђена.

Циљ конзервирања је да се онемогући развој микроорганизама на влакнима мреже, што се постиже на два начина: спречавањем приступа воде и микроорганизама до конца мреже или употребом средстава која дјелују отровно на микроорганизме. У првом случају имамо чисту импрегнацију а у другом хемиску заштиту мрежа.

Конзервирање рибарских мрежа и осталог рибарског алата и прибора треба обавезно примјенити на Скадарском Језеру, пошто досад није примјењивано а процес труљења алата је врло интензиван због високе температуре воде и ваздуха као и муљевитог дна Језера. Због специфичних услова риболова, наши рибари раде са врло скупим мрежама, чија је обнова, узевши у обзир социјални положај већине, јако тешка.

Постоји много начина конзервирања рибарских мрежа, али ће се овдје навести само неколико који су и ефикасни и приступачни нашим рибарима.

Од многобројних средстава која служе за импрегнацију рибарског алата и прибора наведени су само катран каменог угља и карболинеум, а од средстава која отровно дјелују на микроорганизме плави камен и танин.

КОНЗЕРВИРАЊЕ МРЕЖА КАТРАНОМ КАМЕНОГ УГЉА

Катран каменог угља показао се много бољи за импрегнацију мрежа од катрана добијеног из дрвета, па се само он наводи пошто нема никакве разлике у цијени и могућности набавке.

Прије импрегнације мрежа катраном, треба их припремити на тај начин што ће се са њих скинути конопци и пловци а на њихово мјесто провући канал-траина. Затим их треба добро опрати и осушити.

Катран каменог угља је на обичној температури густ и неупотребљив за импрегнацију због чега га треба загријати на 60—70°C. Пошто се при руци обично нема термометра, провјеравање да ли је катран довољно течан, врши се помоћу дужег дрвеног ножа који се стави у катран и извуче. Ако катран равномјерно цури са ножа не задржавајући се, можемо са њим импрегнирати мреже, али ако катран лагано цури и остаје на ножу, треба га још загријати. Мора се добро водити рачуна да се катран не прегрије, што би могло да упропасти мреже које не подносе температуру изнад 90°C, а катран кључа тек на 280°. Када је катран довољно угријан, треба га пресути у већи плитки суд, најбоље дрвену кацу пречника 150 а висине 60 см. У врући катран треба потопити мреже припремљене како је већ наведено и оставити их да стоје у њему пола сата. После овога се мреже ваде за провучени канал-траину и циједе изнад дрвене каце. Док два рибара циједе мрежу уврћући крајеве у супротном правцу, дотле трећи, притискујући је рукама, скида остатак катрана са чворова мреже. Кад се мрежа исциједи, потапа се у чисту воду ради испирања. Испирање и сушење траје 6—7 дана. Преко дана мрежа стоји у чистој хладној води а преко ноћи се суши. Мрежа импрегнирана катраном не подноси сушење на јаком сунцу па то треба избјегавати. Ако нема натстрешница за сушење мрежа, треба овако импрегниране мреже сушити после заласка сунца и ноћу.

Мрежа импрегнирана катраном добије мрку боју и у почетку је крута док после дуге употребе омекша. Рад са њом је лак пошто не упија воду.

Овај начин импрегнирања препоручује се за алате са којима се обавља интезиван риболов у топлим и муљевитим водама, а којима мрка боја и крутост нијесу сметња за риболов. Код нас се на овај начин могу конзервирати укљевни, краповски и скобаљни гривови.

За импрегнирање 1 кг. мреже треба узети 700 гр. катрана али се стварно утроши око 400 гр, а остало се може употријебити за друго катранисање. После дуге употребе катран се из мреже испере и, кад она добије свијетлокафену боју, треба је поново импрегнирати катраном.

Ради лакшег рада и због опасности да мреже од врелог катрана не изгоре, употребљава се за импрегнирање смјеша катрана и карболинеума или неког другог минералног уља чиме се постиже течно стање катрана без загријавања.

КОНЗЕРВИРАЊЕ МРЕЖА КАРАБОЛИНЕУМОМ

Карболинеум је на обичној температури течан, па је рад са њим много лакши него са катраном. Такође је рад са њим олакшан јер се мреже могу импрегнирати заједно са конопцима и пловцима. За конзервирање узима се само онолика количина карболинеума коју мреже могу потпуно апсорбовати. Само конзервирање може се обављати у дрвеној каци као и код конзервирања катраном. У кацу се наспе мало карболинеума, па се онда стављају чисте и суве мреже. Мреже се стално окрећу и ударају дрвеним маљом да би се карболинеум равномјерно упио. Ако је мало карболинеума, треба додати још, али треба пазити да га не буде сувише пошто вишак карболинеума остаје на површини мреже и дуго се лијепи за руке приликом рада.

Мрежа се може импрегнирати карболинеумом и на тај начин што се објеси вертикално и по горњаки маже фарбарском четком, умоченом у карболинеум који силази лагано низ конач и упија се у њега.

Најпрактичнији начин импрегнације карболинеумом је да се влажне мреже кратко вријеме потопе у њега. Приликом испаравања воде из конца мреже, на њено мјесто долази карболинеум.

Послије импрегнације карболинеумом, мреже се испирају и суше исто као и код импрегнирања катраном каменог угља. Осетљиве су такође на утицај сунца и зато их треба сушити у хладу или ноћу.

И послје употребе карболинеума мреже су у почетку круте и добију тамну боју, па је овај начин конзервирања препоручљив за оне алате којим то није сметња за ефикасност у риболову. Код нас се карболинеумом могу импрегнирати све мреже потегаче, трибови и пливарице.

Да би се смањило штетан утицај сунца, препоручује се комбинавно конзервирање повлачних мрежа, и то да се прво конзервирају татином, а послје катраном каменог угља или карболинеумом. Сем боље отпорности према утицају сунца, мреже су такође много дуже заштићене од труљења и једно овакво конзервирање је довољно за двогодишњу употребу крупних риболовних средстава.

КОНЗЕРВИРАЊЕ РИБАРСКОГ АЛАТА ПЛАВИМ КАМЕНОМ

Употреба плавог камена као средства за конзервирање рибарског алата има велику примјену, нарочито у слатководном рибарству. Употребљава се за конзервирање свих риболовних средстава, а нарочито мрежа стајачица. Плави камен дјелује отровно на микроорганизме па су мреже заштићене од њих све док се плави камен дужом употребом мреже у риболову не испере.

Мреже које мислимо конзервирати плавим каменом треба добро опрати у чистој води, а ако конзервирамо нове мреже, онда

их треба опрати у млакој сапуници или цијеђу и испрати чистом хладном водом. Ово је потребно јер биљна влакна садрже природне воскове, а приликом предења конца и плетења мрежа на њима се задрже минерална уља са машина што онемогућава добро продирање воде и плавог камена, чиме се умањује ефекат конзервирања. За 1 кг. суве мреже узима се пола кг. плавог камена и 4 литра воде. Плави камен се не смије растварати у гвозденим или поцинчаним судовима које нагриза него је најбоље употријевити дрвену бачву. Прије потапања мреже у раствор плавог камена треба их држати дуже у води да би конач набубрио и био у стању да прими већу количину плавог камена. Ово је нарочито важно за чворове мреже који се тешко суше а изложени су највише трењу

Сушење мрежа

и напрезању приликом рада са мрежом. Мреже се остављају у раствору плавог камена 1 сат, након чега се ваде и суше а затим се испирају у чистој хладној води. Послије прања мреже се суше поново и тада се могу употријевити за риболов. Ако су мреже добиле зеленкасто-плаву боју и оштре су под руком, знак је да су добро упиле плави камен. Са овако конзервираним мрежама

може се радити интензивно 15 дана после чега их треба поново конзервирати. Ово је незгодна страна употребе плавог камена која се не може никако избјећи. Друга незгодна страна његове употребе је да се у њему понекад нађе слободна сумпорна киселина у ком случају се после конзервирања, приликом сушења она концентрише и може да изгори мрежу. Да би се то избјегло, приликом конзервирања додају се плавом камену 25% амонијака (амонијачна вода) који служи за неутрализацију слободне сумпорне киселине (уколико је има). Конзервирање раствором плавог камена и амонијачне воде није скоро ништа теже, а амонијачна вода је јефтина па њена употреба не претставља велики издатак. Размјер плавог камена и амонијачне воде је 1:3. За килограм суве мреже узима се пола кг. плавог камена, 1,5 литар амонијачне воде и 4 литра воде. Плави камен се прво раствори у води, па му се дода амонијачна вода, после чега раствор добије изразито плаву боју. Конзервирање, прање и сушење мрежа обавља се исто као и код конзервирања самим плавим каменом.

Иако конзервирање мрежа плавим каменом доста кошта, пошто га приликом свакодневне употребе мрежа треба понављати сваких 15 дана, оно треба да код нас буде у масовној примјени за конзервирање мрежа стајачица, којима не само што продужују вијек трајања него и повећавају ефекат улова. Ово је у вези са бојом мреже која од првобитне бијеле, после конзервирања, постане зеленкасто-плава, приближавајући се боји воде, па тако постаје теже уочљиво за рибу.

Огледима, који су још у току, Станица за рибарство у Титовграду дошла је до резултата да су мреже конзервиране плавим каменом имале већи улов од неконзервираних, које су остављене за упоређење, а постављене заједно са конзервираним на истом риболовном подручју и под истим осталим условима.

КОНЗЕРВИРАЊЕ РИБАРСКОГ АЛАТА ТАНИНОМ

Конзервирање рибарског алата танином је најпознатија, а исто најјефикаснија мјера за његову заштиту.

Употреба танина за заштиту рибарских мрежа у морском и слатководном рибарству датира одавно и сматра се да се од свих материја танин најприје почео користити као средство за конзервирање.

Код нас на Скадарском Језеру, сем неколико покушаја новијег датума није примијењиван као ни остали начин конзервирања.

За конзервирање танином користе се дијелови биљака који га садрже у већој количини. То су: борова кора, храстова кора, дрво и шишарка, јовова кора, кора и дрво питомог кестења, вријесак и још неке једногодишње и вишегодишње биљке. У посљедње ври-

јеме се много користи танински екстракт, јер је рад са њим много једноставнији, а успјех бољи. Његову употребу условило је све тежа набавка борова коре која се раније највише употребљавала.

Танин добро штити биљно влакно од труљења. Дејствује отровно на микроорганизме танинском киселином, а повећава и чврстину конца на тај начин што његове честице наталожене на биљна влакна стварају чвршћу везу између њих.

Ако се за конзервирање мрежа користи борова, храстова или јовова кора, узима се 1 кг. за 1 кг. мреже. Ако се ради са храстовом шишарком, доста је пола кг., пошто она садржи двоструку количину танина. За 1 кг. коре узима се 5 литара воде. Кора се добро уситни туцањем или мљењем и кува у води 1 сат. Течност се проциједи, кора отстрани, а врео раствор поспе по сувим и чистим мрежама сложеним у дрвеној каци или бетонском резервоару. Мреже треба потпуно потопити у течност да ни један дио не вири ради равномјерног упијања танина. У раствору мреже стоје 24 сата послје чега се ваде и суше. Ако је за конзервирање употребљена борова кора, мреже добију црвенкасто-кафену боју, а од храстове шишарке маслинасту.

Рад са танинским екстрактом је много лакши. За 1 кг. мреже узима се 10—20 дкг. танинског екстракта и 5 литара воде. Екстракт се стави у платнену кесу или увије у крпу и потопи у воду пазећи да не додирује дно суда пошто би танин приликом загријавања могао да прегори. Кад вода прокључа, платнена кеса се извади а врео раствор поспе по сувим сложеним мрежама, које остају у раствору танина такође 24 сата.

Приликом интензивног рада са овако штавленим мрежама, танин се знатним дијелом испере из мрежа са којима не гради постојано једињење него се само таложи на влакнима, па конзервирање треба поновити после 20—30 дана. Да би се ово избјегло, приступа се фиксирању танина, помоћу разних једињења тако да је једно конзервирање довољно за читаво вријеме трајања мреже. Од свих средстава која су у примјени, нашим рибарима је најприступачнија употреба раствора плавог камена и 25% амонијака у размјери 1:3. Овај раствор се прави тако да се за 1 кг. суве мреже узме 6 дкг. плавог камена, 18 дкг. 25% амонијака и 6 литара воде. Мреже, извађене из раствора танина, потапају се у овај раствор и уз стално окретање држе у њему 15 минута. Послје тога се мреже ваде из раствора, испирају у чистој хладној води и суше. Овако конзервирање мреже не треба више конзервирати јер се танин из њих не испира. Једино се препоручује поновно конзервирање на овакав начин мрежа које стално стоје у топлим муљевитим водама. Ако се мреже, конзервиране танином, желе импрегнирати катраном каменог угља или карболинеумом, онда не треба употребљавати раствор плавог камена и 25% амонијака, пошто танин и са овим материјалом гради постојана и у води нерастворљива једињења.

Пошто сваки од наведених начина конзервирања има својих предности и недостатака, требало би их примијенити за оне рибарске алате којима би најбоље одговарали.

Мреже стајачице, које су у највећем броју заступљене на Скадарском Језеру, треба конзервирати раствором плавог камена и амонијачне воде. Иако овај начин конзервирања треба често понављати, он је за мреже стајачице, усљед њихове специфичности, најпогоднији јер им не умањује еластичност и не даје тамну боју као остали начини конзервирања.

Укљевне грибове и пливарице треба конзервирати танином и раствором плавог камена са 25% амонијака. Пошто се са овим рибарским алатом ради само за вријеме зимске сезоне, то је једно конзервирање довољно за читаво вријеме њиховог трајања.

Краповске и скобаљне грибове којим се ради у топлим и блатњавим водама и шљемена кари која се највише налазе у води, треба импрегнирати танином и катраном каменог угља или карболинеумом, јер ће тако бити најбоље заштићени.

Конзервирање је само једна од мјера за продужење вијека трајања рибарског алата, на који и иначе треба добро пазити да би могао да буде што дуже у употреби.

Послије употребе у риболову, мреже треба добро опрати и осушити. Ако се са њима неће одмах радити, треба их смјестити у суве просторије и објесити тако да се омогући приступ ваздуха и добро провјетравање. Никако се не смије дозволити да влажне мреже леже на гомили дуже времена јер би то довело до њиховог брзог пропадања. Исто тако, врло је штетан за мреже и додир са гвозденим предметима, па се и на то мора обраћати пажња.

Сем рибарских мрежа и осталог алата израђеног од биљних влакана, потребно је конзервирати и пловила. Ово се ради тако што се пловила превуку изолационим слојем уљане боје или катрана каменог угља.

Труд и средства уложена у конзервирање рибарских алата и правилно манипулисање са њима вишеструко се исплаћује, па је препоручљиво да све то нађе свестрану примјену и код наших рибара на Скадарском Језеру.

Инж. Крсто СТИЈОВИЋ

Пресељавање пчела на пашу

У ПРАКСИ се показало да је народна изрека: „На осовини роди мед“ оправдана. Сматра се да је пресељавање пчела на пашу најрационалнији начин пчеларења, јер путовањем с пчелама од мјеста до мјеста за бољом пашом, омогућавамо да се

пчелиња друштва одржавају стално у доброј снази. Контролна вага најбоље покаже када једно мјесто треба напустити и потражити друго, са бољом пчелињом пашом. Свакако да прије пресељења треба бољу пашу пронаћи, не ослањати се само на то што на извјесним мјестима има довољно пчелињих, медоносних, биљака. Ни најбоље медоносне биљке не дају нектар увијек и једнако на појединим, па чак и истим, мјестима, што углавном зависи од температуре и влажности ваздуха у току дана. Не води ли се рачуна о паши, пресељавањем се не постижу увијек користи већ чешће буде и штете.

Пресељавање пчела практикује се, мање-више, у свим народним републикама, па и у Црној Гори. Али с обзиром да се пресељавањем омогућава и ширење пчелињих заразних болести: куге пчелињег легла, нозематозе и акорозе пчела, чланом 16 и 20 Основног закона о заштити стоке од сточних зараза, забрањено је пресељавање пчела из једног краја у други без претходног прегледа њиховог здравственог стања и одобрења за селидбу, од стране надлежног ветеринарског инспектора. Сваки власник пчелињих друштава, без обзира да ли је правно или физичко лице, обавезан је да прије путовања с пчелама, ма у ком циљу, затражи од надлежног ветеринарског инспектора одобрење које ће му овај издати, уколико прегледом не утврди да пчеле болују од наведених заразних болести. Ако ветеринар инспектор констатује да су пчеле здраве, издаће, поред одобрења, и онолико папирних налепница са бројем и житом колико власник има кошница са пчелињим друштвима. Број и жиг налепнице треба да буде истовјетан са бројем и жигом одобрења. Овакав поступак довољан је за пресељавање пчелињих друштава из мјеста у мјесто у границама истог среза.

Ако власник пчелињих друштава жели да сели пчеле у други срез, надлежни ветеринарски инспектор прегледаће пчеле у мјесту сталног боравка и, ако нађе повољно стање, издати само потврду о стању пчела и потребан број налепница. На основу ове потврде власник пчела затражиће одобрење од среског народног одбора, односно среског ветеринарског инспектора, на чију територију жели преселити пчелиња друштва. Тек на основу потврде приложене молби власника, којом овај тражи одобрење за пресељавање, надлежни одбор одобриће досељавање пчела из другог среза.

Жели ли неко из наше Републике да пресељава ради наше или у другу сврху пчеле у неку другу народну републику, потребно је да се молбом обрати управи за пољопривреду надлежна је да одобрава уселавање пчела из других република. И уз молбе, које се упућују управама за пољопривреду, треба прилагати потврде о здравственом стању пчела.

Одмах по приспјећу пчела на територију другог среза или републике, власник пчелињих друштава обавезан је позвати тамошњег ветеринарског инспектора који ће извршити преглед прије пуштања пчела у лет.

Напомиње се да жељезничке, камионске, бродске и авионске станице неће примати на отпрему пчелиња друштва за која власник нема одговарајуће ветеринарске потврде о здрављу. Присуство ветеринара приликом утовара није потребно. Пчеле, пресељене без одговарајућих ветеринарских потврда, ветеринарски инспектор вратиће у мјесто њиховог сталног боравка и о томе извјестити надлежног ветеринарског инспектора.

Пчелиња друштва могу се пресељавати у свим типовима оквирних кошница. Селити се могу и друштва у простим кошницама, али је њихово паковање нешто теже. Могу се селити само друштва у здравим, солидно израђеним кошницама, без пукотина и чворних шупљина кроз које би пчеле могле излазити. Не би се смјело десити да услед потресања за вријеме путовања, пчеле излазе јер би могле убадати пратиоце, пролазнике а нарочито коње, ако се пресељавање врши спрежним колима или на коњима. У старим, натрулим и уопште сувише дотрајалим кошницама пчеле се не смију превозити, уколико се може оцијенити да дуже путовање, нарочито по слабијем путу, не би могле издржати.

Паковање пчелињих друштава. Прије него се почне утврђивање појединих дијелова кошница, потребно је сувишан мед из полошке и плодишта и медишта настављача издвојити, па изврцати, или оставити у саћу за зимску исхрану пчела. Овом приликом боље је издвојити што више оквира са младим, бијелим саћем, јер је ово крто и потресање за вријеме путовања слабије издржи. Умјесто извађених оквира с медом, у полошке и плодишта настављача треба уметнути оквире са изграђеним саћем или са таблама вјештачког саћа. Изузетно, у солидним оквирима и старијем саћу, мед се може и оставити. Ако су медишта настављача испуњена медом, треба их скинути, мед изврцати и њих посебно упаковати, уколико није потребно да се поново ставе изнад неког јаког друштва. Свакако, ако кошница нема збјег, нужно је јаким друштвима додати празан наставак изнад плодишта.

Да се оквири не би љуљали у току путовања и пчеле гњечиле, треба осигурати правилно растојање и чврстину. Растојање се регулише, углавном, познатим америчким и другим раставцима. Ако нема раставака, онда се између оквира могу уметнути летвице, промјера 12 до 15 мм у квадрат и дужине 100 мм. Кроз горњи крај летвице провуче се ексер, око 4 цм дужине, без главе, тако да летвица виси између оквира. Да би се у доњем дијелу оквири учврстили, може се на подњачу прикуцати и нарочити таласasti растављач. Слободан пролаз пчела и

чврстина бочних летвица оквира према зидовима кошнице, могу се удесити помоћу нарочитих ексерчића са великим овалним главама, који регулишу размак од 6 мм. Неки пчелари практикују да, умјесто ексерчића са овалним главама, дуж унутрашњих страна зидова кошнице, на 4—5 цм. изнад доњег лета и на супротној страни у истој висини, прикуцају летвице троугластог пресејака. Ове летвице треба да су дебеле 2 мм у горњем а 6 мм у доњем дијелу; широке око 15 мм, док се њихова дужина одмјерава према дужини зида кошнице. Ивице летвица, поред којих ће да се стављају и извлаче оквири, не треба да буду оштро изведене — боље је ако су мало заобљене.

Ако нека кошница, нема збјег, изнад плодишта треба ставити медиште (полунаставак) а преко овога чичано платно или рам са уметнутим жичним платном, са рупицама промјера 2—3 мм. Најпослије ставити озго и кров, уколико је раван и удешен да ваздух може испод њега и у довољној количини до жичног платна струјати.

Код већине Даданблатових кошница у Црној Гори кровови су грађени тако да скоро пасент налијежу на зидове кошница те, ако би их стављали на кошнице за вријеме путовања, пчеле би се угушиле, што се већ код нас и дешавало (приликом пресељавања државних и неких „инвалидских“ пчела у Срез никшићки). Овакви пасент кровови могу се поправити ако се у четири ћопка с унутрашње стране прикуцају четири летвице величине 50x50 мм а дебљине 30 мм. и са све четири бочне стране крова водоравно (паралелно са равном површином крова) ирзежу отвори 20x400 мм, кроз које ће ваздух пролазити.

Има и кровова, који су прилично комотни, тако да ваздух може несметано да продире до жичаних мрежа, само ако се претходно прикуцају летвице са унутарње стране како је поменуто. Код оваквих кровова могли би се направити изрези (отвори) само са двије стране.

Када се на плодиште стави празан наставак или збјег, са жичаним платном преко читавог отвора, онда се лета на кошници затворе и полијетаљке уклоне, ако су покретне, или преклопе навише, ако су спојене, и тиме затворе отвори лета. Иначе, за вријеме путовања лета морају бити затворена. Изузетно, за вријеме пресељавања пчела по киши могу бити отворена, јер пчеле по кишном и уопште хладнијем времену слабо или никако не излијећу.

Приликом припремања кошница за пресељавање све радове треба обављати тако да се пчеле укуцавањем ексера и другим што мање узнемиравају. Тако, на примјер, ако се платно ставља изнад наставка, прикуцавање се врши прије него се наставак стави на плодиште. Али умјесто платна, уколико нема кошница збјег, треба стављати жично платно уметнуто у нешто шири рам.

Подњачу треба уклонити и са страна прикуцати двије усправне летвице а затим је вратити под плодиште, ставити одозго наставак са жичним платном, или збјег, и закуцати летвице, тако да чврсто споје подњачу, плодиште и наставак. За ову сврху довољни су ексери од 4—5 цм. Напомиње се да преко платна, стављеног изнад наставка, не треба директно укуцавати ексерчиће већ платно притиснути лајсницама и ове причврстити са неколико ексера. На овај начин троши се мање ексера, посао се свршава брже а и само платно боље се причвршћује за ивице наставка. Свакако да и ово прикуцавање треба извршити прије него се наставак стави на плодиште.

Није више препоручљиво да се на лета кошнице стављају мреже од жичаног платна, јер мрежа за пролаз ваздуха не користи, с обзиром да пчеле у узбуђењу, приликом путовања, наваљују на отвор лета и међусобно се гуше, па је оваква пракса сасвим некорисна, чак и штетна.

Пчеле је најподесније пресељавати на температури од 15°—25° Ц. На температури изнад 25° Ц. пчеле се не смију чак ни ноћу селити. Најбоље је паковање пчела извршити предвече, а сјутрадан селити, и то: ако се сели у току априла и маја, док је дневна температура испод 25° Ц., пресељавање се може извршити рано изјутра, а ако се сели у току љета, онда обавезно само ноћу. Пчеле се могу пресељавати за вријеме кише, једнако дању као и ноћу, али изнад кошница треба солидно затегнути непромочиву цераду. Изузетно, ако је у току дана облачно а влада велика врућина и запара, пчеле се не смију селити.

Пчелиња друштва могу се пресељавати жељезницом, запрежним колима (са или без федера) и на коњима. Свакако да се сеоба може вршити и бродовима и авионима.

На једном камиону, већ према његовој величини, може се смјестити 40 — 70 пчелињих друштава, ако се кошнице лијепо сложе или смјесте у нарочите покретне сталеже начињене од јачих летава. Код нас се обично практикује да се преко једног реда кошница, смјештених у каросерији, ставе двије летве (кантињеле), тако да се на њих намјешта нов ред кошница, и тако редом до четири етаже. Никако се не смије ставити непосредно кошница на кошницу, јер свакако нити би чврстина кошница за вријеме путовања била довољна ни пчеле имале довољно ваздуха. Кошнице у камиону треба поређати тако да летима буду окренуте у страну а не у правцу кретања. (У жељезничким вагонима лета се окрећу у правцу кретања, тако да оквири на правац кретања ударају сјечмице). Пошто се се све кошнице на камиону правилно поређају, треба их чврстим конопом превезати.

На спрежна кола ставља се увијек довољно простран (као за сијено) и сигуран под, који мора бити потпуно попођен. Ако кола немају федера, на под треба ставити тањи слој грања а преко њега 30 — 40 цм. дебео слој сламе. Приликом ређања из-

међу кошница треба ставити такође нешто сламе, како би се за вријеме путовања мање потресале.

У неким крајевима Црне Горе (Срез титоградски), као и у НР Босни и Херцеговини, зеле се на коњима чак и друштва у простим кошницама. Друштвима у простим кошницама селидба се може олакшати одузимањем сувишног меда и стављањем жичног платна умјесто поклопца. Нешто је теже указати помоћ приликом пресељавања вршкара у сјеверним срезовима Црне Горе: доње саће у вршкарама се подреже а затим читав отвор затвори жичним платном, или дијелом жичног платна ушивеног у обичну платно чији се крајеви повију уз кошницу и солидно завежу канапом да пчеле не могу излазити. Треба обратити пажњу да сви остали отвори (разне пукотине и др.) буду затворени, како би се потпуно спријечио излазак пчела за вријеме путовања. На једног коња могу се натоварити и по 4 кошнице (по двије са страна), у усправном положају. И при оваквом пресељавању саће треба да буде окренуто сјечимице у правцу кретања.

Након доласка у ново мјесто, кошнице треба пажљиво скидати и ређати подале једну од друге, уколико је то могуће, на већ раније припремљена постоља. Када се све кошнице поставе на стална мјеста, лета се могу ноћу одмах отворити. Ако су кошнице пресељење дању, отварање лета не врши се једновремено код свих друштава у једном реду, већ се прво отворе лета, на примјер: првог, четвртог, седмог, једанаестог итд. па један сат доцније лета другог, петог, осмог, дванаестог друштва, итд. Предвече, истог дана, треба извршити преглед свих друштава и, ако је потребно, ставити медишта.

Када по лијепом времену тежина пчелињег друштва почне опадати, а нема изгледа на побољшање, зрео мед треба изврцати и вршити припреме за сеобу на нову пашу, или за повратак.

На крају напомињемо да, приликом пресељавања камионом, на нашим путевима се не смије возити брже од 15—20 км на сат, јер би и најбоље упакованим пчелињим друштвима шкодило. Превоз пчела по рђавим, сувише излоканим путевима, треба избјегавати.

Ф. КОПРИВИЦА

Штете које наноси пас нашем сточарству и људском здрављу

У ВЕЛИКОМ дјелу „Живот животиња“ на једном мјесту А. Брем каже: „Човјек и пас допуњавају се стоструко и хиљадуструко. Они су вернији од свих другова. Ниједна животиња на свету није достојна толиког поштовања, пријатељства и љу-

бави човекове као пас. Он је део самога човека и неопходан за човеково напредовање и добро.“

У ових пар ријечи, речено је много о псу, а користи од њега су мање-више добро познате. Циљ овога чланка је да упозна читаоце какве штете наноси пас нашем сточарству и здрављу људи, само једним паразитом, а да не говоримо о заразама и другим паразитима које може пренијети на нашу стоку и човјека.

Овдје ће бити ријеч о пантљичари коју стручњаци називају *Echinococcus granulosus*. Сна је дуга 6,25 мм. а широка 0,5 до 1 мм. те се састоји од 3 до 4 чланка. Паразитира у великом броју у танком цријеву код наших паса. Морамо се мало позабавити развојем ове пантљичаре да би касније излагање било јасније.

Задњи чланак ове пантљичаре, када она сполно дозри, пун је зрелих јаја (400—800). Са изметом пса који има ову пантљичару излучују се и чланци са зрелим јајима у вањски свијет. Врло брзо по доласку у природу чланак се распадне а јаја загаде храну и воду наших домаћих животиња а и човјека.

Када наше домаће животиње (преживари, свиња и коњ) а и човјек поједу овако запрљану храну или пију онечишћену воду, уносе у свој пробавни тракт и ова јаја. У цријевима се из сваког јајета развије по један микроскопски видљиви паразит којега стручњаци називају онкосфера. Она се забуши у слузницу желуца или танког цријева и путем крви доспије у јетру или плућа. У плућима или јетри се из сваке онкосфере развије по један мјехур (којег наш народ назива водењак, а наши сточари мисле да настаје код стоке за вријеме сушних љета).

Водењак може постићи величину човјечје главе, но обично пошто их има више у плућима или јетри постиже величину од ораха до људске шаке. Испуњен је бистром воденастом текућином без мириса. На његовој унутрашњој страни развијају се мањи мјехурићи, њежније грађе, а велики су од 0,25 до 0,5 мм. а у водењаку их може бити од више стотина до више хиљада. У сваком мјехурићу има до 30 главица, изузетно до 130, па сада можемо замислити колико их има у једном водењаку. Пас којему се дају за храну јетра и плућа пуна водењака, уноси у себе огроман број главица, а из сваке се развија по једна пантљичара. Видјели смо да једна пантљичара има 400 до 800 јаја, а да у водењаку има огроман број главица. Свакако да велики број јаја и главица пропадне, али касније бројке ће показати колико наше стоке има водењака, ма да су то само дјелимични подаци.

Ријетка су говеда, нарочито из сјеверних крајева Црне Горе, којима плућа и јетра нијесу пуна водењака. А замислимо једну такву животињу, како она живи и ради, када су јој плућа и јетра са свих страна притиснута са водењацима. Радна способност такве стоке је умногоме смањена а такође и продукција. Јетра, као врло квалитетна храна, је изгубљена за људску прехрану јер је квалитетно промијењена.

По истраживањима стручњака из Београда и Загреба, доказано је да највећи број паса у Црној Гори и Далмацији има ову пантљичару те, према томе, има и огроман број домаћих животиња водењаке у плућима и јетри. По проф. Бабићу 92% говеди закланих у Сињу имало је водењаке у плућима или јетри. На титовградској кланици установљено је у мају ове године да од 205 закланих волова и крава, 58 има водењаке у плућима или јетри, а што чини 28%. Број ће се попети у наредним мјесецима јер се сада све више коље стока из сјеверних срезова.

Како то да ове пантљичаре има много код наших паса? Одговор је једноставан; човјек све оно што по његовом мишљењу не ваља за људску прехрану баца псу, па тако јетру и плућа пуни водењацима. А направио би највећу услугу себи и домаћим животињама када би ове органе нешкодљиво уништио (закопао) или добро скувао, па онда дао псу. Када би се ова штета коју наноси ехинококоза (тако се ова болест зове) нашем сточарству процјенила у динарима, то би, свакако, била једна огромна цифра. Колика је опасност када човјек добије водењак на плућима или јетри, о томе мислим не треба ни говорити, једино ефикасно лијечење у овом случају је оперативни захват.

Најрадикалнија метода борбе против ове опасне болести је смањење броја паса, нарочито луталица, и лијечење оних који имају пантљичару, а уз то никако не давати псу некувану јетру и плућа.

Човјек се може очувати да не добије водењаке на плућима једино на тај начин да добро пере све воће и поврће које може доћи у контакт са псећим изметом.

Д. Р.

Љуштење стрништа корисна агротехничка мјера у пољопривреди

ЈЕДНА од основних агротехничких мјера која се обавља у циљу одржавања земљишта у доброј снази и повећавања његове продуктивности јесте щуштење стрништа послије жетве. Љуштење стрништа има више циљева од којих су најглавнији уништавање корова и спречавање њиховог размножавања из милиона сјеменики које се налазе на површини земљишта (стрништа) послије жетве, даље уништавање јаја и ларва биљних штеточина, посцјешивање рада разних микроорганизама који изазивају малаксалост земљишта, очување влаге у земљишту и поправка његове структуре и најзад обогаћивање земљишта органским материјама. Ова мјера је важна претходница јесењег дубоког орања, које је значајно ради конзервирања зимске влаге у

борби против суше, а тиме и ради осигурање повољног жетвеног приноса.

Нажалост у нашој Републици љуштење стрништа још је у почетној фази примјене, што је узроковано недовољно уздигнутим културним нивоом наших пољопривредника. Бесумње, љуштење стрништа било би од велике потребе баш за наша земљишта заражена најразноврснијим коровима па би ефикасна примјена ове агротехничке мјере донијела велике користи.

Безброј разних корова који се размножавају из сјемена били би примјеном ове мјере добрим дијелом уништени или сведени на најмању мјеру, а ове мјере би допринијеле уништењу и оних корова који се размножавају подземним дјеловима (ризомима) као на примјер, пиревина, блор и др., јер их излажемо дејству јаког љетњег сунца што узрокује њихово пропадање. Бесумње, ово је најлакши пут за чишћење земљишта од корова.

Треба упамтити да је коров највећи непријатељ културног биља а тиме и самог пољопривредника. Он је угњетач нашег биља којему одузима из земљишта најдрагоценије хранљиве материје и потребну влагу. Ради тога заоравање стрништа као агротехничку мјеру за повећање жетвених приноса у пољопривреди ни један ваљан пољопривредник не смије пропуштити.

Заоравање стрништа је такође мјера чијом се примјеном очува влага у земљишту. Примјеном ове мјере реметимо постојећу капиларност у земљишту и спречавамо испаравање влаге. Ово је нарочито важно у предјелима са сушним љетима (аридни климат) као што је то већи дио наше Републике.

Заоравањем сразмјерно великих количина органске материје, садржане у преосталим дијеловима стрних жита иза жетве и у коровима доприноси обнављању повољне структуре у земљишту што ће се прије свега одразити у повољнијој механичкој обради земљишта при јесењем дубоком орању. Труљењем заораних жетвених заостатака повећава се количина хумуса у земљишту што повећава резерву биљне хране.

Благовремено заоравање стрништа омогућује и сјетву пострних усјева, тј. пићних биљака са којима осигуравамо бољу крмну базу, мјера која је од великог значаја за пољопривреднике наше Републике, гдје је крмна база једнострано и недовољно осигурана.

Да се постигне пуни ефекат при заоравању стрнице треба ово изводити благовремено, тј. одмах по жетви. У равничарским предјелима, гдје се под стрним житима налазе велике површине приликом жетве, крстине се слажу у размакнуте редове и одмах се приступа орању између редова. У нашим приликама са релативно малим површинама могуће је приликом жетве одмах одстранити пожњевено жито са њиве и приступити љуштењу стрнице без одлагања. Ово је потребно радили стога што би се непо-

орано земљиште брзо исушило те би се касније љуштење могло теже и водити, а од таквог љуштења била би много мања корист.

Љуштење стрништа врши се сасвим плитко, највише до 7 см дубине. Уколико желимо посијати и пострни усјев, онда морамо орање изводити на већу дубину и то обично до 15 см.

На крају желим подвући да прогрес у нашој пољопривреди највише зависи од свестране примјене савремених агротехничких мјера па је пожељно да наши пољопривредни стручњаци популарисању ове корисне мјере посвете пуну пажњу, а наши пољопривредници да је свестрано прихвате и у сопственом интересу примјењују, јер неољуштена стрништа, поред економске штете пружају врло ружну слику, која указује на наш ниски културни ниво и велику заосталост у пољопривреди.

Б. Ј.

Губар, опасна штеточина шумског дрвета и воћака

ГУБАР је запажен на подручју Црне Горе још прије 30 година, када је изазвао голобрст на шумама у појединим ужим подручјима срезова Никшићког и Барског.

У 1948 години дошло је такође до јаког напада губара. Тада је зараза захватила: у Срезу бјелопољском око 500 хектара, шири се у правцу југа и запада према Поткрајцима и Бистрици; у Срезу никшићком око 6000 хектара на подручју Голије и продирући према Сомини и Његошу; у Срезу шавничком око 11.000 хектара у подручју око кањона Таре, Пиве и Комарнице и у Срезу пљеваљском око 50 хектара.

Поред губаревих гусјеница било је појава и других штетних гусјеница (глоговца, жутотрба, кукавичје сузе и неких геометрида) чије су се штете приписивале и губару.

Те године формиране су комисије за борбу против губара (републичка, среске и мјесне). Организоване су акције за сузбијање ове штеточине, које су извођене кампањски.

Но и поред недостатака и овако вођене акције дале су добре резултате посебно у Срезу бјелопољском, главној и опасној тачци напада, тако да није причињена ни најмања штета у воћарству.

Овогодишња појава губара, која је захватила широко подручје и поред шума угрозила воћњаке, изазвала је узнемирење код једног дијела пољопривредника, јер еви напори на унапређењу шумарства и воћарства могу доћи у питање ако се не обрати пуна пажња сузбијају ове штеточине.

НАЧИН ЖИВОТА ГУВАРА И ОБЛИЦИ У КОЈИМА СЕ ЈАВЉА

Губар је инсекат који се јавља у неколико видова (стадија) као и сви инсекти. Он пролази кроз четири развојна стадија: јаје, гусјеница, лутка и лептир. Као и сви лептири, губар се развија преображавањем и у развојно доба године има одговарајући изглед који је карактеристичан за односни развојни стадиј. Женке од краја јуна и током јула полажу јаја на камење, разно шумско дрвеће и воћке. Приликом полагања јаја оне са трбуха скидају жуте длачице и образују помиле жуте боје, губарева јајна легла. Јаја су округласта и у леглу су заштићена од разних временских непогода.

Легла су гомилице жуте боје крушкастог облика дужиче 1—5 см. У њима се налази од 100—800 јаја, што зависи од услова под којима се развијала гусјеница, односно женка.

Гусјенице, након излажења из јајета у марту и априлу, имају величину 3—4 см., мрке су боје и јако обрасле длакама. Гусјенице се са легла разилазе по гранама, траже храну и повремено испуштају паучинасте конце на којима висе у ваздуху. Длачице им служе као помоћно средство да их вјетар може однијети на даља отстојања, чак и до 20 км.

Гусјенице се најприје хране пупољцима и младим лишћем, а у току свог развића пет пута се пресвлаче. Одрасле гусјенице дугачке су 5—7 см., обојене тамно до жутосиво. На леђном дијелу виде се парне брадавице (11 пари) и то првих 5 пари плаве боје а сљедећих 6 црвене боје.

Кад гусјенице, након обилног храњења, достигну потпун развој, испредају конце којим веже остатке изгриженог лишћа ради преображаја у лутке. Често се гусјенице гомилају на једно мјесто по неколико комада ради чаурења. Губар наноси штету једино у стадију гусјенице, а ово вријеме траје око 2 мјесеца.

Стадијум лутке траје око 15 дана. Лутке су тамносмеђе боје, вретенастог облика. Из већих лутака излазе женке, а из мањих лутака мужјаци.

Лептир излази из лутке од половине јуна и у јулу. Мужјаци излазе неколико дана раније, врло су живахни и добро лете. Мужјак је сивомрке боје а величина у распону крила 25—40 мм.

Женке су жућкасто-бијеле, здепасте и читав трбух им је прекривен жутим длачицама. Раскриљена женка може бити велика до 75 мм. С обзиром да је здепаста, са релативно развијеним трбухом, женка не може да лети.

Губар се не јавља стално у пренамноженом облику, јер се у условима неповољних природних фактора од свих јаја не излежу гусјенице, а такође велики број гусјеница се не развије у лутку, односно у лептира. Међутим, има година када су услови необично повољни и омогућавају да се испољи велика плодност губара, те дође до његове масовне појаве као што је то у 1955 г.

СУЗБИЈАЊЕ ГУБАРА

Уништавање губара може се вршити механичким путем у свим стадијумима његовог развића, али се највећи успјеси могу постићи уништавањем јајних легала. Уништавање легала може се изводити у времену од септембра до априла.

СТРУГАЊЕ И УНИШТАВАЊЕ ЛЕГАЛА

Легла се стружу дрвеним ножевима у металне посуде и чим се накупи већа множина легала, јаја се бацају у ватру. Стругање, скупљање и спаљивање губаревих јаја изводи се у воћњацима, шикарама и шумама које се налазе у непосредној близини воћњака. Током рада свако стабло треба пажљиво прегледати, састругати свако јаје из легла у подметнути суд. Чим се плехани суд напуни, јаја се изручују у већу посуду или корпу. Напуњене корпе доносе се на одређено мјесто у воћњаку или шуми, гдје се врши спаљивање.

При овом начину сузбијања важно је пуну пажњу обратити на квалитет рада (пажљив преглед стабала да се открије свако јаје).

КВАШЕЊЕ И ПРЕМАЗИВАЊЕ ЛЕГАЛА ХЕМИСКИМ СРЕДСТВИМА

Сва легла која су на стаблу у висини изнад 2 метра могу се уништити квашењем. На мотке дужине 3—4 м. причврсте се крпе. Ове крпе стављају се у посуде у којима се налази смјеса петролеума и катрана у односу 2:1. Јаја може да уништава и сам петролеум али се катран додаје да би се обојила квашена легла и избјегло понављање радова. За премазивање легала може се користити и креозан.

УНИШТАВАЊЕ ГУСЈЕНИЦА

Гусјенице се уништавају у првом и другом лавреном стадијуму, док су мање отпорне према хемиским средствима и када их вјетар још није развијао на даља отстојања. Од хемиских средстава долазе у обзир средства за запрашивање (Агросајд 7, Бентокс — 10, Бентокс 20 и др.) и средства за прскање (оловни арсенат, течни ДДТ-и, течни ХЦХ и течни линдан).

У нашим условима добро се могу користити и моторни преносни запрашивачи — Токсавер, помоћу којих се растура по једном хектару 30—40 кг. средстава. Шумске састојине такође се успјешно могу заштитити замагљивањем помоћу авиона, гдје је утрошак средстава око 3 кг. по хектару, али се још бољи резултати могу постати ако се по хектару троши око 10 кг. средстава.

немареном пољу рада у пољопривреди.

Наша Република је у овом питању из свих осталих, те се као императив поставља ангажовање неколико стручњака за то питање, односно отпочивање још одмах са радом на огледима који већ постоје у осталим републикама, користећи заједничку методологију и дата упутства.

На крају треба додати да ће др А. Каутер, колико се види из разговора са њим, посјетити идуће године, за вријеме свог годишњег одмора и нашу Републику, гдје ће вјероватно писевити и неколико дана питању крмног биља код нас.

Инж. М. ШАНОВИЋ

Са пољопривредног сајма у Минхену

У времену од 15 до 22 маја т. г. одржан је у Минхену велики пољопривредни сајам.

Сајам је имао национални карактер а организовало га је Њемачко пољопривредно друштво. Овакви сајмови се приређују сваке године само у разним мјестима Њемачке, тако да ће се идуће године овакав сајам одржати у ХанOVERу. Минхенски сајам је 43-ћи по реду што је доказ више великом искуству и традицији у припремама оваквих пољопривредних манифестација ради чега са правом сајам привлачи велики број посјетилаца из већине европских земаља, док га њемачки фармери посјећују у великом броју, јер је у том погледу код њих створена потребна традиција а поред тога пољопривредна култура произвођача је на високом нивоу.

Сајам се припрема пуну годину дана, а у припремама учествује доста бројни стручни и технички апарат који је у служби Пољопривредног друштва и, поред ових, велики број спољних сарадника, док државни органи само стимулирају рад друштва на том послу.

Изложбени простор у Минхену захвата површину од 55 ха. Учесници на сајму плаћају изложбени простор по врло високој цијени. Но, и поред тога, велики сајамски простор био је до максимума искоришћен што доказује колики интерес влада код ње-

мачких произвођача за учешће на овом сајму.

Ситни произвођачи нијесу у могућности индивидуално да излажу већ они на сајам учествују преко својих специјализованих удружења, тако да је удружење легитимни претставник на сајму ово се највећим дијелом односи на излагаче сточаре. На сајму су биле заступљене све гране пољопривредне производње са отприлике оним процентом учешћа колико је која грана развијена у Њемачкој и од коликог је националног значаја.

У биљној производњи било је нарочито заступљено ратарство са повртарством, док су производи воћарства са виноградарством били изложени знатно мање. Од ратарских култура посебно се истичао велики број разних сорта кромпира и шећерне репе. Кроз многе узорке, макете, графикане и сајамске публикације пластично и убједљиво је приказана детаљна производња, промет, ускладиштење и прерада ових производа. Поред тога и житарице су биле заступљене у великим размјерама.

Посебни павиљон био је посвећен сјеменској служби. Из приказа на сајму стиче се утисак да се овој служби посвећује велика пажња и да је она на врло високом нивоу.

Поред овог павиљона посебан изложбени простор, који је био доста велики, заузимала је служба заштите биља. Техничка о-

према за заштиту биља излагана је у комплексу са осталом механизацијом. Павиљон је обиловао изложеним узорцима свих већ познатих као и најновијих средстава за заштиту биља.

Вриједно је истаћи врло бројно учешће индустрије за производњу концентроване сточне хране. Њена производња је великог капацитета и сигурно има знатан одраз на синтезет сточарства. Приказано је много разних хранива и витаминских препарата који се употребљавају за исхрану стоке, као и ефекат примјене ових хранива на производњу, здравље стоке и др.

Производи воћарства и виноградарства изложени су дјелимично у свјежем стању, гдје се нарочито истицала бројна заступљеност јабука, док су много већим дијелом излагани прерађени производи у чему се истиче многобројност воћних сокова који су већ добрим дијелом освојили њихово тржиште. Производи винарства изложени су у малом броју узорака и то углавном дезертних и обичних вина.

Кућној економици сеоског газдинства био је намијењен богато опремљен павиљон. Ту су биле изложене све потребе за једно пољопривредно домаћинство почев од најситнијег инвентара па до најсавременијих електричних и санитарних уређаја.

У овом павиљону непрестано су демонстриране на практичан и популаран начин поједине радње у домаћинству. Овај павиљон привлачио је посебну пажњу посјетилаца нарочито домаћица. Одређен простор за демонстрације није био у могућности да задовољи потребу посјетилаца. Овакав начин популаризације кућне економике врло је практичан и успјешан те би га требало детаљније проучити и користити извјесна искуства.

Служба пропаганде која је у условима њихове пољопривредне производње организована на специфичан начин била је богато заступљена. Преко графикана,

макета, публикација, филмова, фотографија и др. приказане су методе рада и успјеси ове службе. Ова служба поред чисто пропагандног има и савјетодавни карактер. Овој се служби посвећује велика пажња јер она најпосредније дјелује на пољопривредне произвођаче у циљу у свајања новијих мјера и унапређења пољопривреде.

Поједина искуства ове службе могла би се користити и прилагодити приликама наше производње.

Механизација је била изложена на посебном дијелу сајмишта. Овај дио заузимао је више од једне трећине цјелокупног изложбеног простора и био је углавном на отвореном пољу. Број узорака пољопривредних машина, справа и алата био је врло велики. Чињеница је да су исте врсте појединих машина и справа излагане на више мјеста, с обзиром да свака фирма иступа самостално са својим производима. Изложбени простори, уопште узевши, врло су складно и лијепо аранжирани.

У мноштву изложених узорака нарочито се истицао велики број трактора са Дизел-моторима разних јачина и са великим бројем прикључних машина.

Поред тога, апарати за електричну мужу крава излагале су скоро све веће фабрике, тако да се може стећи утисак да су ови апарати већ нашли велику примјену код произвођача. Свака фирма преко читавог дана демонстрирала је рад својих уређаја, а поред тога на захтјев посјетилаца давала детаљна објашњења као и бројне проспекте. Апарат за вјештачку кишу и остали хидро уређаји били су врло бројно заступљени.

Истицао се доста велики број изложених уређаја за механизовано чишћење штале, као и дизалица за утовар и истовар стајског ђубрива. Уређаји су врло практични и подешени тако да се могу користити и код мањих домаћинстава. Карактеристично је да су уређаји за прераду млијека,

почев од најсавременијих ручних до најсавременијих мљекара великог капацитета, излагани у посебном павиљону. Ово се да објаснити једино развијеношћу ове гране и великим потребама у производњи за овим уређајима.

Крупно и ситно сточарство заједно са рибарством заузимали су велики простор и били заступљени са мноштвом грла.

Од поједине расе стоке, врсте и категорије излаган је већи број грла. Свако грло морало је бити излагачо на локалним изложбама и тамо одабрано за сајам.

Уз свако грло ишао је власник али као излагач јављало се њихово удружење.

Удружења су уско специјализовала тако да се на сајму јављају као тајитељи виртембершких оваца, фризијских говеда, бијелих оплемењених свиња и слично.

Свако исложено грло добитник је прве или друге награде, а над његовим боксом стоји детаљан педигреј и лист са контролом производних својстава.

Оваква грла се на сајму откупљују за прикладне сврхе и то по врло високим цијенама. Награде добија за изложена грла удружење а ово послѣје награђује власника.

У говедарству је преовладавало млечно фризијско говече као и велики број товних говеди чије гајење захтијева развијена прехрамбена индустрија. Код оваца највише је била заступљена виртембершка и фризијска овца као и знатан број маснорепих и каракул оваца. У коњарству је углавном преовладавао тешки хладнокрвни радни коњ, а поред тога у мањој мјери енглески полукрвњак и арабер. Доста су цијењени и излагани коњи специјализованог узгоја намијењеног касану и тркању. У свињарству је преовладала бијела оплемењена и њемачка племенита свиња. Интересантно је истаћи да су на сајму биле врло бројно заступљене сарске козе. Живинарство је заступљено у великим размјерама

са више познатих раса. Пчеларство и прибор за пчеларење заузимали су велики изложбени простор. Код рибарства је изложен врло скроман број узорака са нешто рибарског прибора намијењеног углавном спортском риболову. Ово вјероватно ради тога јер је у Њемачкој прошле године припремана велика рибарска изложба у Дизелдорфу.

Круг на коме се предводи стока уствари је стадион. Предвођење стоке праћено је великим церемонијалом, тако да грла одређене расе и категорије прате чобани у одређеним народним ношњама, те оваква слика добије још импозантнији изглед и свечанији карактер. На овом стадиону приређују се за вријеме трајања сајма поједине спортске манифестације у којим учествује сеоска омладина; посебну пажњу посетилаца привлаче коњске трке које се ту одржавају.

Техничка страна сајамског уређаја и организација сајамске службе може се истаћи као узорна.

Карактеристично је напоменути да је цјелокупни затворени сајамски простор под шаторима, те је утолико практичнији, јевтинији, а естетски врло лијепо дјелује јер су павиљони великих размјера, тако да се овај исти простор може током године користити и за друге сврхе, тј. изложбе других привредних грана.

Имајући у виду значај посјете оваквој пољопривредној изложби, а у циљу коришћења појединих искустава, Савез пољопривредних комора преко Савезног извршног вијећа омогућио је бројну посјету из наше земље како пољопривредних стручњака тако и привредних руководилаца.

Инж. В. МИЈУШКОВИЋ

Из рада Друштва пољопривредних инжењера и техничара Црне Горе

Двадесетчетвртог и двадесетпетог априла ове године одржана је редовна Годишња скупштина Друштва пољопривредних инжењера и техничара Црне Горе у Бијелом Пољу. Одлука Управног одбора Друштва да се овогодишња скупштина одржи бачи у Бијелом Пољу услједила је због тога што се Бијело Поље налази у једном од главних пољопривредних рејона Црне Горе — у Полињу, а исто Друштво је већ усвојило праксу да годишње скупштине одржава сваке године у другом мјесту Републике, како би се дала прилика чланству да боље упозна све наше крајеве. Поред тога, Управни одбор се при овоме руководи тиме што се у овом крају родно, живио и радио инж. Томаш Жижих, један од оснивача и утемељача Друштва агронома предатне Југославије и један од најнапреднијих и најактивнијих његових чланова, те му је и на овај начин требало одати потребно признање.

На скупштини је било присутно скоро цјелокупно наше чланство, било личним учешћем, било преко делегата, а поред тога и знатан број напредних пољопривредника из земљорадничких задруга и општинских народних одбора као и претставници народних власти и политичких и друштвених организација Среза бјелопољског.

Будући да се у овој години навршава 10 година живота и рада инжењерско-техничких организација наше земље, то је овогодишња Скупштина нашега Друштва имала поред раднога и jubиларни карактер. Ово је заиста наша најплоднија годишња скупштина и имала је значај једне крупне стручне и друштвене манифестације.

Поред текућих организационих и других питања на Скупштини су главне тачке дневног реда би-

ле: мјере за унапређење пољопривреде и организација пољопривредне службе у Црној Гори. Управни одбор Друштва је сматрао да су ово најактуелнија питања за унапређење пољопривреде наше Републике те да је потребно да цјелокупно чланство о њима изнесе своја гледишта, зато је доставио предлог комисије Извршног вијећа НР Црне Горе, која је на овоме радила, подружницама благовремено на увид.

Велики број чланства дискутовао је о овим питањима и дискутантанти су се у већини сложили са предлозима које је дала комисија, те је у закључцима Скупштине предложено да за основу даљег разматрања и реализовања ових питања послуже предлози комисије.

На Скупштини је вођена дискусија и о другим питањима, о свим оним која спадају у област живота и рада Друштва. Нека од ових питања су дотакнута и кроз годишњи извјештај Управног одбора, а чије изводе у скраћеном обиму даље наводимо.

На крају је изабран Управни одбор Друштва у чији састав су ушли следећи другови: инж. Душан Асановић (претсједник), инж. Љубо Павићевић (секретар), инж. Милорад Мијушковић (благајник), инж. Милан Реџић (потпретсједник), инж. Марко Мићуновић, инж. Марко Улићевић, инж. Данило Мићуновић, инж. Видо Баконовић, инж. Милан Делевић, инж. Војо Мијушковић, Мато Дебеља, Никола Поповић и Душан Бурић.

У Надзорни одбор су изабрани другови: инж. Саво Андријашевић, инж. Радисав Поповић и инж. Мома Рубешић.

Другога дана чланство је извело једнодневну стручну екскурзију дуж Полиња до Плавског Језера чиме му се се пружио мо-

гућност да види пољопривредне прилике и пољопривредне установе овога краја.

КРАТКИ ИЗВОДИ ИЗ ГОДИШЊИХ ИЗВЈЕШТАЈА УПРАВНОГ ОДБОРА ДРУШТВА

Друштво пољопривредних инжењера и техничара Црне Горе је релативно младо. Оно од свог оснивања до данас има свега 4 године живота и рада, ако у ово вријеме не урачунамо период од 6 година када су, одмах послје рата, наши пољопривредни стручњаци били организовани у Друштво инжењера и техничара Црне Горе, као једно од његових секција, у које су биле организоване и остале техничке струке.

Пољопривредна струка се у ДИТ-у губила у маси проблема техничке и организационе природе те се својевремено морало поставити питање формирања јединственог сталешког друштва — Друштва пољопривредних инжењера и техничара Црне Горе, што је и урађено.

Ако се осврнемо на овај краatak период живота и рада нашега Друштва, на саберемо постигнуте успјехе, мислимо да нећемо погријешити ако кажемо да су они доста велики и врло значајни те нам могу послужити као солидна основа за наш будући друштвено-сталешки рад.

Док је у првим годинама живота и рада Друштва било основно питање формирање организационих јединица и окупљање у своје матично сталешко друштво свих пољопривредних стручњака који живе и раде у Црној Гори, као и њихово ангажовање за циљеве друштва, догле смо ми у овој години отишли много даље по свим питањима наше дјелатности.

Прво, ми смо у овој години организационо добро учвршћени. Наше Друштво броји 223 члана, а од тога 80 инжењера и 143 техничара. По подружницама је ово чланство организовано овако: Титоград са Цетињем 35 инжењера

и 47 техничара, Бар са Улцињем 20 инжењера и 24 техничара, Котор са Херцеговиним 7 инжењера и 7 техничара, Никшић са Жабљаком 4 инжењера и 12 техничара, Пљевља 2 инжењера и 10 техничара, Бијело Поље са Колашином 5 инжењера и 33 техничара и Иванград 7 инжењера и 10 техничара.

Према нашем сазнању сви су пољопривредни стручњаци који живе и раде у Црној Гори чланови Друштва. Ово сматрамо својим великим успјехом. Није нам тешко представити колики значај за развојак и унапређење наше пољопривреде има чињеница да се њеном проблематиком бави стручни кадар од 220 људи и какав је то однос према стању прије рата када је на истој тој територији радило свега 15 до 20 пољопривредних стручњака.

Кроз наш досадашњи рад показало се да је тежиште рада Друштва било усмјерено сасвим правилно кроз подружнице, јер су подружнице могле најуспјешније окупити и активирати за циљеве Друштва своје чланство а исто тако и најбоље сагледати пољопривредну проблематику подручја на којему ради и живи. Даље је подружница позвана да прати рад и лик свакога свога члана као и да се брине око његовог стручног и другог уздизања, те и да води бригу о његовим материјалним и другим условима живота и рада. Ова питања не смију бити подружницама њихов повремена задатак него стална брига којом треба систематски пратити све ово и благовремено утицати путем сугестија, савјета и предлога на њихово правилно рјешавање.

*
Протекла 1954 година била је, такорећи, преломна година за нашу пољопривреду. У условима изградње кључних објеката тешке индустрије пољопривреди се данас придаје све већа и већа пажња. Сви политички, друштвени и привредни фактори поклањају пуну пажњу унапређењу пољопривреде.

У оваквој ситуацији одвијао се рад Друштва и његових подружница у протеклој години. Чланови Друштва који раде у републичким пољопривредним установама и организацијама били су, у ствари, носиоци свих мјера и акција које су потицале од републичких тијела а односиле се на пољопривреду. Тако је Друштво преко својих стручних екипа учествовало у изради прописа и закона из области пољопривреде. Даље, Друштво је давало своје мишљење код оснивања нових пољопривредних установа и предузећа: пољопривредних станица, апотека итд., учествовало у изради пољопривредних основа подручја за која су рађени агрометеоролошки радови. (Ово је први пут у развоју пољопривреде у Црној Гори да ове радове обављају домаћи агрономи и да их раде довољно стручно и економски документовано) итд., итд.

Подружнице су на терену учествовале са мање или више успјеха у разматрању и извршењу ових и других питања и биле стварни носиоци мјера и акција управљених на унапређење пољопривреде свога краја. Тако су оне пружиле видну помоћ на одржавање пољопривредних смотри и сточних изложби; даље, помажу борбу против биљних болести и штеточина; третирају питање реонизације воћарства; питање подизања нових воћњака и винограда; организацију сјеменске службе; тријерских станица; набавку стоке; формирање припусних станица; употребу вјештачког ђубрива, набавка пољопривредних машина и алата, средстава за заштиту биља итд., итд.

Питање секција Друштва стоји горе. Ми имамо секције у Улцињу, Херцеговном, Петцињу, Колашину и Жабљаку. Све су подружнице у овој години одржавале са својим секцијама слабе везе, што сматрамо као њихов пропуст.

Питање стручних секција не стоји ништа боље. У оквиру Друштва формирана је само секција

сточара и било је ријечи о формирању секције за заштиту биља. Међутим, њихова је активност врло мала.

Стручне активе исто тако нема ниједна наша подружница изузев у Бару, и то више по имену. Сматрамо да за ово имамо и објективних потешкоћа јер наше подружнице немају већи број уже специјализованог чланства из једне гране.

РАД НА СТРУЧНОМ УЗДИЗАЊУ

Општи услови у оквиру којих се данас развија пољопривреда у нашој земљи дају посебан значај стручном и политичком уздицању нашега чланства. Нови друштвени односи у земљи створили су нов лик пољопривредног стручњака свјесног градитеља социјализма на сектору пољопривреде и техничке изградње уопште. Само такав пољопривредни стручњак са богатим искуством и познавањем гране на којој ради може битно допринијети да се наш пољопривредни произвођач што прије отресе материјалне и културне заосталости у коју га је држала наша мучна историјска прошлост. Пољопривредни стручњаци се не могу изоловати од привредних и политичких збивања у селу. Напротив, они морају бити носиоци свега напредног и умјети окупити све напредне снаге за његов препород. Они то могу учинити само ако су стручно довољно оспособљени и политички свјесни и уздигнути.

Руководећи се овим разлозима Друштво је улагало потребне напоре да се што већем броју чланства омогући специјализација у земљи и иностранству. Тако смо успјели, разумије се уз помоћ других одлучујућих фактора, да се у овој години на разним специјалностима које су трајале од мјесеца до године дана специјализује 21 наш члан и то углавном из области сточарства, заштите биља, испитивања земљишта, производње дувама и виноградарства.

Поред овог је 10 наших другова завршило и курс енглеског језика.

Колико се наше чланство индивидуално уздиже, тј. прати стручну литературу, не можемо поуздано рећи ма да се запажа код једнога броја првенствено младих другова да то не чине довољно. Међутим, један број претежно старијих другова прате редовно литературу своје уже струке, а уз то често пишу и сарађују у нашим стручним часописима и дневној штампи, док један мањи број пише и оригиналне научне радове.

Потреба даљег стручног уздизања наших кадрова кроз индивидуални рад и специјализацију постаје сваког дана све већа, јер наша стварност стално тражи стручно и научно рјешење многих неријешених питања из области пољопривреде.

Друштво је свестрано помогло акцију Пољопривредне коморе Црне Горе око покретања стручно-информативног органа „Наша пољопривреда“, свјесно чињенице колико ће један стручни часопис допринијети уздизању кадра и унапређењу догичне струке. Мјесто је и дужност свакога члана нашега Друштва да у њему сарађује, да га шири и пропагира у средини у којој живи и да да прилог његовом репомеу и квалитету.

*

На питању рада за побољшање материјалног положаја пољопривредних стручњака немамо неких видних резултата. Још претпрошле године Савез наших друштава у Београду израдио је посебан предлог Уредбе о пољопривредној струци. Предлог Уредбе је предан надлежним органима власти тра-

жећи да се она озваничи, јер пољопривредна струка има особито изражене специфичности. С обзиром да су донесене посебне уредбе за здравствену струку, судије и неке друге струке, наше чланство захтијева с правом да се донесе посебна уредба и за све техничке струке укључујући и пољопривреду.

На крају би се осврнуо на још једно питање, тј. питање односа нашег Друштва према осталим сталешким стручним друштвима у Републици.

Са свим друштвима техничких струка ми смо организационо везани у Републички савез инжењера и техничара Црне Горе и тијесно сарађујемо у свим заједничким и додирним питањима. Међутим са осталим друштвима немамо тјешње сарадње. Ово не би могли правдати немањем потребне традиције за овакав облик сарадње наших стручних друштава, јер стална пракса у нашем стручном, културном, политичком и привредном животу захтијева сарадњу у разним питањима са свим овим друштвима.

Сарадња нашега Друштва са друштвима пољопривредних инжењера и техничара других република исто тако није била довољна, изузев са Савезом друштава пољопривредних инжењера и техничара и Друштвом пољопривредних инжењера и техничара Босне и Херцеговине, специјално кроз њихов стручни лист „Пољопривредни преглед“.

Наше подружнице имале су исто тако недовољну сарадњу са сусједним подружницама других република, изузев подружница у Вијелом Пољу.

Секретар,

инж. Љубо ПАВИЋЕВИЋ

Са састанка Управног одбора Пољопривредне коморе

(Извод из записника)

На последњем састанку Управног одбора разматран је досадашњи рад Коморе, и њених орга-

на. Поред тога посебно је разматрано питање формирања Сјемског предузећа при Комори за којим се већ одавно осјећала велика потреба.

Кроз разматрање извјештаја констатовано је да су текући послови обављани уредно, и да се рад Коморе у цјелини може одобрити. Послије усвајања извјештаја дата су потребна упутства за даљи рад Коморе.

Управни одбор донио је одлуку да се формира Сјеменско предузеће у Титограду са задатком да снабдијева пољопривредне произвођаче на територији читаве Републике са квалитетним сјемен-

ским материјалом уз најповољније услове.

Оснивач Предузећа биће Пољопривредна комора. За почетак рада Предузећа и набавку потребних основних средстава Комора ће тражити потребна финансиска средства од Извршног вијећа НРЦГ. Оснивању Предузећа има се приступити одмах како би се што потпуније искористила ова сезона за откуп квалитетних сјемена.

Са састанка Надзорног одбора Пољопривредне коморе

Сходно одредбама чл. 26 и 27 Статута Пољопривредне коморе одржан је 3 јуна т. г. састанах Надзорног одбора на којем је извршено конституисање. За претсједника одбора изабран је Вукашин Ђуровић, управник Станице за коњарство у Жабљаку.

Након конституисања одбор је приступио прегледу материјалног пословања за временски период од 1 VIII 1954 године до 1 VI 1955 године.

По обављеном прегледу констатовано је следеће:

Финансиска средства из 1954 године намјенски су утрошена. Средства намијењена финансирању у 1955 години мањим дијелом су реализована, пошто су намјеном орјентисана за реализацију у другом полугођу.

Прегледом докумената утврђено је да за све новчане издатке постоје прописни документи овјерени од овлашћеног наредбодавца.

Преглед је обављен 3 и 4 јуна т. г.

Са састанка Секције за сточарство

Дана 23-VI-1955 године одржан је проширени састанак Одбора Секције за сточарство у Титограду, на којем се размотрило питање исхране стоке и очување постојећег сточног фонда.

На састанку су поред чланова Одбора Секције присуствовали: срески пољопривредни референти, претставник главног Задружног савеза, претставници „Жито-промета“, претставник „Задругара“, неки претставници среских задружних савеза и извјестај број чланова Секције за сточарство.

На основу орјентационих података изнесених на овом састанку могло се констатовати да постоји велика дефицитарна разлика у

сточној храни — сијену, која се у односу на нормалну годину може сматрати да је подбацила за око 70% у јужном реону, док је сјеверни реон наше Републике производњом сијена у далеко бољем положају с мањим отступањима у неким крајевима.

За ублажење посљедица проузрокованих овогодишњом сушом до сада од стране срезова нијесу предузимане скоро никакве мјере и узев Среза ниједићког, који је склопио уговоре за куповину 200 запремнских вагона сијена из НР БиХ.

Послије доста живе и исцрпне дискусије донесени су закључци.

»ПОЉОПРИВРЕДНИК«

САМОСТАЛНА РАДЊА ЗА СНАБДИЈЕВАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ
БИЈЕЛО ПОЉЕ

Преко своје продавнице и стоваришта врши снабдијевање произвођача и задруга са свим потребним средствима за пољопривредну производњу.

ПОЉОПРИВРЕДНИМ УСТАНОВАМА,
ЗАДРУГАМА И ПРОИЗВОЂАЧИМА

Испоручујемо по најповољнијим условима.

Пољопривредне машине, тракторе, моторе, резервне дијелове, уређаје за прераду пољопривредних производа, уређаје за вјештачку кишу и наводњавање, раскладне уређаје, уређаје за подрумарство и мљекарство, вјештачка ђубрива домаће производње и увозна средства за заштиту биља и осталу робу намијењену поврћању пољопривредне производње.

Сау робу испоручујемо по диспозитиву купца уз фабричке цијене.

ЗА СВЕ ПОТРЕБНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ОБРАТИТЕ СЕ НА
АДРЕСУ: „ПОЉОПРИВРЕДНИК“ — БИЈЕЛО ПОЉЕ

Телефон број 28